This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्र १ म

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐकारः सर्ववेदानां सारस्तत्त्वप्रकाशकः । तेन चित्तसमा
धानमुमुक्षूणां प्रकाश्यते ।१। आसीदेकं परं ब्रह्म नित्यमुक्तमविक्रियम् । तत्स्व
मायासमावेशाद्बीजमव्याकृतात्मकम् ।२। तस्मादाकाशमुत्पन्नं शब्दतन्मात्ररूप
कम् ॥ स्पर्शात्मकस्ततो वायुस्तेजोरूपात्मकं ततः ।३। आपो रसात्मिकास्तस्मात्ता
भ्यो गन्धात्मिका मही । शब्दैकगुणमाकाशं शब्दस्पर्शगुणो मरुत् ॥४॥
शब्दस्पर्शरूपगुणैस्त्रिगुणं तेज उच्यते । शब्दस्पर्शरूपरसैर्गुणैरापश्चतुर्गुणाः पृ
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धैः पंचगुणा मही ।५। तेभ्यः समभवत्सूत्रं लिंगं सर्वात्मकं म
हत् ।६। ततः स्थूलानि भूतानि पंचतन्मात्रेभ्यो विराडभूत् । पंचीकृतानि भूतानि स्थूलानो
निरवयवैः पृथिव्यादीनि भूतानि प्रत्येकं विभजेद्द्विधा । एकैकं भागमादाय
चतुर्धा विभजेत्पुनः ।७। एकैकभागमेकस्मिन्भूते संवेशयेत्क्रमात् । ततश्चाका

ग्र १ म

श्रीराम
श्रीकृष्ण

शमतस्य भागाष्टपंचमवर्तीनि हि ।९। वाय्वादिभागाश्चत्वारो वाय्वादिष्वेवमाविशेत् ।
पंचीकरणमेतत्स्यादित्याहुस्तत्त्ववेदिनः ।१०। पंचीकृतानि भूतानि तत्कार्यं च विराड्भ
वेत् । स्थूलशरीरमेतत्स्याद्देहिनः शरीरस्य चात्मनः ।११। आधिदैवतमाध्यात्ममाधिभूतमिति
त्रिधा । एकं ब्रह्म त्रिभागेन भ्रमामाम्नाति नस्ततः ।१२। इन्द्रियेष्वर्थविज्ञानं देवतानुग्रहा
न्वितैः ॥ शब्दादिविषयज्ञानं तज्ज्ञागोचरमुच्यते ।१३। श्रोत्रमाध्यात्ममित्यु
क्तं श्रोत्रं वा शब्दस्तन्द्राणाम् । आधिभूतं तदित्युक्तं दिशस्तत्राधिदैवतम् ।१४।
त्वगाध्यात्ममिति प्रोक्ता स्प्रष्टव्यस्पर्शस्तन्द्राणाम् । आधिभूतं तदित्युक्तं वायुस्तत्रा
धिदैवतम् ।१५। चक्षुराध्यात्ममित्युक्तं द्रष्टव्यं रूपं तन्द्राणाम् । आधिभूतं तमाद
मुक्तमादित्यस्तत्राधिदैवतम् ।१६। जिह्वाध्यात्मं तु यास्वाद्यमाधिभूतं रसात्मकम् ।
वरुणो देवता तत्र जिह्वायामाधिदैवतम् ।१७। घ्राणमाध्यात्ममित्युक्तं घ्रातव्यं

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1262
Dist Nagpur

Accession No.
~~10295~~ M1262
~~Title : पञ्चीकरणवार्तिके~~
~~पत्रे~~ : — (S)
काल - संवत 1873

Checked 2012

(1)

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्री राम
॥२॥

घ्राणं गंधस्तन्त्वरामं॥ आधिभूतं तदित्युक्तं पृथिव्यत्राधिदैवतम्॥१८॥ वा
गाध्यात्ममिति प्रोक्तं वक्तव्यं शब्द नन्तराम॥ आधिभूतं तदित्युक्तो मग्निस्त
त्राधिदैवतम्॥१९॥ हस्तावाध्यात्ममित्युक्तं मादातव्यं च यम्भवेत॥ आधि
भूतं तदित्युक्तमिन्द्रस्तत्राधिदैवतम्॥२०॥ पादावाध्यात्ममित्युक्तं गंतव्यं तत्र
यम्भवेत॥ आधिभूतं तदित्युक्तं विष्णुस्तत्राधिदैवतम्॥२१॥ पायुराध्यात्म
मित्युक्तं विसर्गस्तत्र यो भवेत॥ आधिभूतं तदित्युक्तं मृत्युस्तत्राधिदैवतम्॥
२२॥ उपस्थेन्द्रियमाध्यात्मं त्रिपाद्यानंदकारराम॥ आधिभूतं तदित्युक्तमा
धिदैवं प्रजापति॥२३॥ मनोध्यात्ममिति प्रोक्तं मंतव्यं तत्र यम्भवेत॥ आधि
भूतं तदित्युक्तं चन्द्रस्तत्राधिदैवतम्॥२४॥ बुद्धिराध्यात्ममित्युक्तं बोधव्यं तत्र

राम
॥२॥

श्री कृष्ण
श्री राम

श्री राम
श्री राम

यम्भवेत॥ आधिभूतं तदित्युक्तमाधिदैवं बृहस्पतिः॥२५॥ अहंकारस्तथा
ध्यात्ममहंकर्तव्यमेव च॥ आधिभूतं तदित्युक्तं रुद्रस्तत्राधिदैवतम्॥२६॥
चित्तमाध्यात्ममित्युक्तं चेतव्यं तत्र यम्भवेत॥ आधिभूतं तदित्युक्तं क्षेत्र
ज्ञो त्राधिदैवतम्॥२७॥ तमोध्यात्ममिति प्रोक्तं विकारस्तत्र यो भवेत॥
आधिभूतं तदित्युक्तमीश्वरो त्राधिदैवतम्॥२८॥ बाह्यान्तःकरणैर्देव
तानुग्रहान्वितैः॥ स्वं स्वं च विषयज्ञानं तज्जागरितमुच्यते॥२९॥ येयं
जागरितावस्था शरीरं करणत्रयम्॥ यस्तयोरभिमानी स्याद्विश्व इत्य
भिधीयते॥३०॥ विश्वो विराड्रूपेण पश्यभेदं न विश्वतये॥ ज्ञानेन्द्रिया
णि पंचैव पंच कर्मेन्द्रियाणि च॥३१॥ श्रोत्रत्वग्दृ[illegible]वेते॥ नयन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२॥

१२

ज्ञानब्राणांजिह्वाघीन्द्रियपंचकम्॥ वाक्पाणिगपादपायूपस्थाः कर्म्मेन्द्रियपंचकम्॥ ३२॥ मनोबुद्धिरहंकारश्चित्तं चेति चतुष्टयम्॥ संकल्पाख्यं मनोरूपं बुद्धिर्निश्चयरूपिणी॥ ३३॥ अभिमानात्मकस्तद्वदहंकारः प्रकीर्त्तितः॥ अनुसंधानरूपं च चित्तमित्यभिधीयते॥ ३४॥ प्राणोपानस्तथा व्यानउदानाख्यस्तथैव च॥ समानश्चेति पंचैताः कीर्त्तिताः प्राणवृत्तयः॥ ३५॥ एवं वाच्यमन्यं बुद्धीन्द्रियपंचभूतसूक्ष्मगारि पंच॥ अविद्याकामकर्माणि लिंगपूर्यष्टकं विदुः॥ ३६॥ एतत्सूक्ष्मशरीरं स्यान्मायिकं प्रत्यगात्मनः॥ करणे परमे जाग्रत्संस्कारात्प्रबोधवत्॥ ३७॥ ग्राह्यग्राहकरूपेण स्फुरणं स्वप्नउच्यते॥ अभिमानीतं ॥३॥

श्री लक्ष्म-
श्रीराम-

योर्यस्तु तैजसः परिकीर्त्तितः॥ ३८॥ हिरण्यगर्भरूपेण तैजसं विन्नयेद्बुधः॥ चैतन्याभाससुरवाविति शरीरद्वयकारणम्॥ ३९॥ आत्माज्ञानं तदव्यक्तमव्याकृतमितीर्यते॥ न संनासनसत्सद्भिन्नाभिन्नं न चात्मनः॥ ४०॥ न सभागं न निर्भागं न चाप्युभयरूपकम्॥ ब्रह्मात्मैकत्वविज्ञाना ह्रेयं मिथ्यात्मकारणात्॥ ४१॥ ज्ञानानामुपसंहारो बुद्धेः कारणतास्थितिः॥ वटबीजे वटस्येव सुषुप्तिरभिधीयते॥ ४२॥ अभिमानीतयोर्यस्तु प्राज्ञः परिकीर्त्तितः॥ जगत्कारणरूपेण प्राज्ञात्मानं विचिंतयेत्॥ ४३॥ विश्वतैजससौषुप्तविराट्सूत्रान्तरात्मभिः॥ विभिन्नमिव संमोहादेकं तत्त्वं चिदात्मकम्॥ ४४॥ विश्वादिकं त्रयं यस्माद्वैराजादित्रयात्मकम्॥ एकत्वेनैव संपश्येद्द्न्याभावप्रसिद्धये॥ ४५॥ ॐकारमात्रम

③

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥४॥ रिवत्तौविश्वंप्राज्ञादितन्तराम्॥ वाच्यवाचकताभेदाभेदेनानुपलब्धितः।
॥४६॥ अकारमात्रोविश्वस्यादुकारस्तैजसः स्मृतः॥ प्राज्ञोमकारइत्येवं
परिपश्येत्क्रमेणतु॥४७॥ समाधिकालात्प्रागेवविचिन्त्यातिप्रयत्नतः।
स्थूलसूक्ष्मक्रमात्सर्वंचिदात्मनिविलापयेत्॥४८॥ अकारंपुरुषंवि ॥४॥
श्वमकारेप्रविलापयेत्॥ उकारंतैजसंसूक्ष्ममकारेप्रविलापयेत्॥४९॥
मकारंकारणंप्राज्ञंचिदात्मनिविलापयेत्॥ चिदात्माहंनित्यशुद्धबु
द्धमुक्तः सदद्वयः॥५०॥ परमानन्दसंदोहवासुदेवोहमोमिति॥ ज्ञात्वाविवे
वकंचित्तंतत्साक्षिणिविलापयेत्॥५१॥ तत्साक्षिणिविलीनंचे
त्तच्चित्तंनैवचालयेत्॥ पूर्णबोधात्मनासीतपूर्णाचलसमुद्रवत्॥५२॥

श्रीकृष्ण श्री
श्रीराम श्री

एवंसमाहितोयोगीश्रद्धाभक्तिसमन्वितः॥ जितेन्द्रियोजितक्रोधःपश्येदात्मा
नमद्वयम्॥५३॥ आदिमध्यावसानेषुदुःखंसर्वमिदंयतः॥ तस्मात्सर्वंपरित्य
ज्यतत्त्वनिष्ठोभवेत्सदा॥५४॥ यःपश्येत्सर्वगंशान्तमानन्दात्मानमद्वयम्॥ नति
नाकिंचिदाप्तव्यंज्ञातव्यंवावशिष्यते॥५५॥ कृतकृत्योभवेद्विद्वान्जीवन्मु
क्तोनसंशयः॥ ब्रह्मविद्व्यवहारेद्वैतंयद्यपिपश्यति॥५६॥ बोधात्मख्यातिरेके
णानपश्यतिविच्छिन्नपात्॥ किंतुपश्यतिमिथ्यैवदिङ्मोहेंदुविभागवत्॥५७॥
प्रतिभासःशरीरस्यतदाप्रारब्धसंक्षयात्॥ तस्माभावेदंभविरामित्यादिश्रु
तिरब्रवीत्॥५८॥ प्रारब्धस्यानुवृत्तिस्तुमुक्तस्याभासमात्रतः॥ सर्वंधात्मनोप
वस्याज्ञानजत्वप्रमानसौ॥५९॥ प्रारब्धभोगशेषस्यसन्तोपतत्वनलम्॥ अ
विद्यातिमिरातीतसर्वाभासविवर्जितम्॥६०॥ आनन्दममलंशुद्धंमनो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीकृष्ण
श्रीराम
॥५॥

प. वी. र.

वा वामगोचरम्॥ वाङ्मयावाक्यमनिर्देश्यं हेयोपादेयवर्जितम्॥६१॥ प्रज्ञानघनमा
नंदं वेदस्तवपदेभ्य स्थितं॥ इत्थंप्रकरणं यस्मा ज्ञातव्यं भगवत्तमं॥६२॥ अमूनि
।चोदितानियमैर्युक्तःगुरुभक्तिप्रसादतः इमांविद्यांप्रपन्नेन योगीसंध्यासुसर्वदा।
॥६३॥ समभ्यसेदिहामुत्रभोगानासक्तधीः सुधीः॥ एताद्दृष्यादिरहितः स्वा
।मानंविंतयेत्सदा॥६४॥ इति श्रीसुरेश्वराचार्यविरचितं पंचीकरणवा ॥५॥
र्तिकं समाप्तम्॥ सम्वत् १८७३॥ कार्तिक कृष्ण दशम्यां बुधवासरे॥

KKSU LIBRARY RAMTEK 441106 M-1262 Dist

5

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=23.10.20 14:30
,TRANSFERRED=2020/10/23 at 14:31:32
,PAGES=5
,TYPE=STD
,NAME=S0004477
,Book Name=M-1262-PACHHIKARAN VALIKE
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection